

Рібиун Ю. В.,
старший науковий співробітник відділу логопедії,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка
Національної академії педагогічних наук України

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ДИТИНИ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Формування важливих для пізнання оточуючої дійсності зорових функцій і операцій відбувається поступово та ієрархічно як у дітей із типовим розвитком, так і з особливими освітніми потребами [2]. Порухення зору зумовлює своєрідність всебічного розвитку людини упродовж усього її життя, особливо в період від народження до навчання в школі.

Щоб полегшити процес організації та проведення багатофакторної діагностичної і компенсаційної роботи з боку фахівців освітніх закладів та інклюзивно-ресурсних центрів (тифлопедагога, вчителя-логопеда, практичного психолога, вихователя, учителя) [1], доцільно створити цілісний психолого-педагогічний портрет дитини з порушеннями зору. З цією метою визначимо його основні складові та коротко розглянемо деякі з них.

Фізичний розвиток (загальна, ручна, дрібна, мімічна, артикуляційна моторика): а) зниження загальної рухової активності; б) порушення координації, рівноваги, пальцевого, конструктивного, орального та артикуляційного праксису, зокрема труднощі утримання мовно-рухових образів за наслідуванням; в) утруднення оптико-просторового орієнтування.

Мовленнєвий розвиток (голосова і дихальна функції, звуковимова, фонематичні процеси та операції, складова структура, лексична, граматична складові, зв'язне мовлення) в усній і писемних формах:

– у загальномовленнєвому оформленні:

а) скорочення мовленнєвого видиху;

б) слабкість інтонування та виразності мовлення;

в) ехолалії;

г) недостатність розуміння мовлення; д) наявність мовленнєвих стереотипів;

– у фонетико-фонематичній складовій:

а) спотворення звуковимови та складової наповнюваності слів;

б) несформованість фонематичного сприймання та уявлень, звукового, складового аналізу та синтезу;

– у лексичній складовій:

а) порушення означальної та узагальнюючої функцій слова;

б) збіднення словникового запасу;

в) труднощі в словниково-семантичному оформленні висловлювань;

– у граматичній складовій:

а) невідповідність вживання граматичних категорій (число, рід, відмінок, час, вид);

б) труднощі словотворення;

– у зв'язному мовленні:

а) наявність переважно коротких простих речень;

б) утруднення граматичного конструювання речень;

в) збідненість монологічного та діалогічного, описового мовлення, у т. ч. за предметними, сюжетними рельєфними картинками;

г) неточність переказу.

Пізнавальний розвиток (гнозис, увага, пам'ять, мислення):

а) недостатність обсягу знань про оточуючу дійсність;

б) здійснення предметного сприймання на основі рухово-кінестетичних відчуттів;

в) труднощі впізнавання графічного матеріалу;

г) недостатність слухової уваги, зокрема до мовлення оточуючих;

д) обмеженість обсягу мовленнєвої пам'яті, слабкість утримання в пам'яті розгорнутих висловлювань;

е) утруднення вміння помічати узагальнені та контрастні ознаки, порівнювати мовні явища;

є) недостатність рівня самоконтролю та антиципації різних видів;

ж) труднощі при розв'язуванні задач, у т. ч. й логічних.

Емоційно-ціннісний розвиток (емоції, воля, поведінка):

а) наявність поведінкового негативізму, апатії, фобій, песимізму, надмірної збудженості чи загальмованості, агресивності;

б) недостатність самоусвідомлення та рівня самооцінки;

в) слабкість вольових якостей;

г) надмірність впливу мікросоціального середовища на емоційний стан.

Основні види діяльності (предметна, ігрова, комунікативна, образотворча, конструктивна, трудова, дослідницька, навчальна):

а) відсутність досвіду сумісної ігрової та навчальної діяльності;

б) зниження комунікативної активності;

в) недостатність інтересу до дослідницької діяльності;

г) надмірна втомлюваність при продуктивних видах діяльності.

Виокремлені складові психолого-педагогічного портрету дитини з порушеннями зору дає змогу намітити основні види допомоги у роботі з нею:

а) створення комплексної полісенсорної багатофункціональної основи;

б) врахування ступеня залишків зору при використанні дидактичного (ігрового) матеріалу необхідного забарвлення, розміру, об'ємності, у т. ч. й рельєфних картинок;

в) скористання опорами на збережені аналізатори та основні компоненти мовленнєвої діяльності;

г) застосування природної наочності;

д) надання зразків у вигляді різних форм вербальної та невербальної діяльності;

е) логопедизація освітнього процесу;

є) врахування обсягу, поступове наростання складності та доступності матеріалу;

ж) варіювання прийомів викладу матеріалу з обов'язковими покроковими алгоритмами дій і сумісним виконанням.

Отже, вроджене або досить рано набуте порушення зору супроводжується особливостями формування мовленнєвих і немовленнєвих функцій. Саме використання запропонованого психолого-педагогічного портрету дитини з порушеннями зору дозволить педагогам працювати у команді, зберігаючи наступність у роботі закладів дошкільної освіти і школи, інклюзивно-ресурсних центрів, долаючи труднощі та досягаючи позитивних результатів.

Література:

1. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навч.-метод. посіб. / За заг. ред. М. А. Порошенко та ін. – К., 2018. 252 с.
2. Рибцун Ю. В. Развитие зрительных функций в системе коррекционной работы с детьми, имеющими особые образовательные потребности. Образование лиц с особенностями психофизического развития: традиции и инновации : сб. Междунар. науч.-практ. конф., (г. Минск, 25–26 октября 2018 г.). Минск : БГПУ, 2018. С. 282–285